

Nr 283.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till bestridande av kostnaderna för underhåll och vård av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård; given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att nettoinkomsten från de av 1877 års riksdag till statsverket indragna, förut under Tullgarns kungsgård lydande hemman och lägenheter må, i den mån de äro för statsverkets räkning utarrenderade, från och med den 14 mars 1920 användas till underhåll och vård av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård m. m.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5
mars 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anförde:

I den till 1877 års riksdag avlätna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, att Tullgarns kungsgård med därtill hörande hemman och lägenheter samt de inventarier, som kunde tillhöra kungsgården, skulle tillsvidare ställas till Kungl. Maj:ts disposition.

I skrivelse den 19 maj 1877, nr 43, anmälde riksdagen, att riksdagen på det sätt bifallit den av Kungl. Maj:t gjorda framställningen, att till Hans Maj:t Konungen skulle under hans livstid överlämnas ej mindre Tullgarns slott med därtill hörande byggnader, trädgård och parkauläggningar samt inventarier än även Tullgarns kungsgård jämte därmed under eget bruk då förenade hemmanen Kårtorp, Skyttorp, Nora och Stortorp med därtill hörande torp och lägenheter, varemot ej mindre samtliga övriga under Tullgarn förut lydande hemman och lägenheter skulle till statsverket indragas och för dess räkning utarrenderas än även den till själva kungsgården jämte de densamma då underlydande hemman hörande skog skulle överlämnas till skogsstyrelsen att för statens räkning förvaltas, dock med kungsgården och därmed

framgent förenade hemman och lägenheter förbehållen rätt att, för så vitt sådant var med skogens bestånd förenligt, kostnadsfritt erhålla till husbehov utsyning i skogen så väl till byggnader och reparationer som till gårdsel och vedbrand.

I omförmälda skrivelse anförde riksdagen vidare. Oaktat den Tullgarns kungsgård tillhörande jordegendom sålunda väsentligen förminskades, hade riksdagen likväl föreställt sig, att med hänseende till det ökade värde, jorden genom ett förbättrat brukningssätt numera erhållit, inkomsterna borde bli tillräckliga för underhåll av slottet med vad därtill hörde, utan att särskilt anslag behövde därtill anvisas.

Enligt riksdagens skrivelse av den 10 maj 1878, nr 30, medgav riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, att hemmanen nr 1 och 2 Tullbotorp samt lägenheten Eriksö ängar finge anses inbegripna i den till disposition av då regerande Konungen under Tullgarns kungsgård upplåtna mark. Slutligen beslöt riksdagen i skrivelse av den 15 maj 1885, nr 53, att, därest nuvarande Hennes Maj:t Drottningen komme att överleva sin gemål, hon skulle äga att såsom änkesäte tillträda och under sitt änkestånd med full nyttjanderätt besitta Tullgarns slott med därtill hörande byggnader, trädgård och parkanläggningar samt inventarier, allt i enlighet med Kungl. brevet den 1 juni 1807, samt Tullgarns kungsgård jämte de hemman, torp och lägenheter samt övriga rättigheter, som enligt riksdagens omförmälda skrivelser den 19 maj 1877 och den 10 maj 1878 dit hörde.

I en till riksmarskalksämberet ställd skrivelse av den 15 september 1919 har nu Tullgarns slottsförvaltning anfört i huvudsak följande.

Av den utredning, varpå den år 1877 beslutade dispositionen av slottet och kungsgården vore grundad, torde framgå, att man hade tänkt, att kostnaderna för underhåll av slottet, med vad därtill hörde, skulle täckas av inkomsterna från de jordområden, som ingingo i dispositionen. Emellertid visade det sig snart, att de beräknade inkomsterna från kungsgården med underlydande jordegendomar samt trädgårdarna icke kunde täcka utgifterna för underhållet av slottet med tillhörande byggnader samt parken.

Sålunda hade enligt en av hovförvaltningen uppgjord promemoria under åren 1909—1918 från Hans Maj:t Konungens hovförvaltning utgått följande belopp såsom bidrag till bestridandet av utgifterna för Tullgarns slott.

*Tullgarns
slottsfo-
valtning.*

År 1909.....	kronor	17,233: 68
» 1910.....	»	26,683: 63
» 1911.....	»	23,660: 09
» 1912.....	»	21,127: 04
» 1913.....	»	22,675: 36
» 1914.....	»	22,102: 97
» 1915.....	»	17,689: 79
» 1916.....	»	28,662: 64
» 1917.....	»	20,680: 59
» 1918.....	»	18,101: 54

Summa kronor 218,617: 33.

Slottsförvaltningen anförde vidare:

Visserligen komme arrendeavgifterna från år 1921 att höjas, men på samma gång ökades ock kostnaderna för underhållet på grund av de höga arbets- och materialprisen, synnerligast som under de närmaste åren förelåge en del erforderliga och dyrbara arbeten att utföra såsom elektrifiering av slottet tillhörande byggnader, omändring och delvis omläggning av vattenledningen, uppförande av nya arbetarbostäder m. m.

Att så betydande utgifter för underhåll av Tullgarns slott skulle drabba hovförvaltningen, ansåge slottsförvaltningen icke lämpligt, utan hemställde sistnämnda förvaltning, huruvida icke, då arrendetiden år 1921 för de år 1877 från Tullgarn skilda arrendena utginge, desamma åter kunde få läggas under Tullgarns förvaltning samt inkomsterna användas såsom bidrag till slottets underhåll.

Riks-
marskalks-
ämbetet.

I skrivelse den 17 december 1919 har nu riksmarskalksämbetet underställt Kungl. Maj:ts prövning den av Tullgarns slottsförvaltning gjorda framställningen samt därvid anført, bland annat, följande.

»Då riksmarskalksämbetet, med föranledande av slottsförvaltningens å Tullgarns slott förevarande framställning nu går att underställa detta ärende Eders Kungl. Maj:ts nådiga prövning, tillåter sig ämbetet att till en början erinra därom, att ämbetet, som genom nådig remiss den 1 juni 1877 anbefallts avgiva underdånigt utlåtande i då väckt fråga om överlämnande till Hans Maj:ts Konungens disposition av Tullgarns slott och kungsgård jämte därtill hörande hemmanen Kår-
torp, Skyttorp, Nora och Stortorp, men med undantagande därvid av övriga under Tullgarn lydande hemman och lägenheter, uti underdånigt memorial den 11 i nyssnämnda månad anförde bland annat följande:

' — — — ehuru någon slags befattning med Tullgarns slott, kungsgård och tillhörigheter hittills icke varit riksmarskalksämbetet anförtrödd och således någon speciell kännedom därom icke hos riksmarskalksämbetet förefinnes, har riksmarskalks-

ämbetet dock trott sig böra fästa nådig uppmärksamhet på allmänt kända förhållanden, såsom

att då särskilt anslag till underhållet av Tullgarns slott, byggnader, park, trädgård m. m. ej varit anvisat, därtill i första rummet använts avkastningen, så långt den räckt till, av de hemman och lägenheter, vilka hittills lytt under Tullgarn, men numera skola för kronans räkning utarrenderas, men att denna avkastning icke varit för underhållet tillräcklig, utan därtill vanligen måst lämnas icke obetydligt särskilt bidrag, av de förra innehavarnes hovhållningsmedel;

att detta förhållande måste i ännu högre grad ökas för framtiden, då till nämnda underhåll endast kan av kungsgårdens avkastning användas nettoinkomsten av kungsgården och de fyra ovanuppräknade, under eget bruk varande hemmanen; samt

att denna nettoinkomst måste hädanefter bliva förminskad därav, att torp, som hittills utgjort dagsverken vid den under kungsgården brukade jorden, men äro belägna på mark, som tillhör hemman och lägenheter, de där nu skola utarrenderas, således numera icke komma att sådan dagsverksskyldighet utgöra.

Det bör således, på grund av nu anförda omständigheter, synas betänkligt att i underdånighet tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att antaga riksdagens erbjudande i avseende å Tullgarns slott och kungsgårds överlämnande till Eders Kungl. Maj:t, enär följden därav måste bliva icke obetydliga särskilda tillskott av Eders Kungl. Maj:ts hovhållningsanslag, om vilkas belopp det nu torde vara omöjligt att med någon slags säkerhet uppgöra beräkning; men

med avseende å de många dyrbara och kära hågkomster, som Tullgarn för Eders Maj:t och konungahuset innefattar och dem Eders Maj:t säkerligen vill ytterligen öka och utveckla, vågar riksmarskalksämberet underdånigst hemställa, att vad riksdagen nu i avseende på Tullgarn erbjudit, må av Eders Kungl. Maj:t antagas, dock med Eders Kungl. Maj:t förbehållen rätt att, därest det skulle visa sig, att underhållet bleve för Eders Kungl. Maj:ts hovhållning alltför betungande, kunna, efter laga fardagstid, till disposition för svenska statsverket åter avlämna Tullgarns slott och kungsgård, med de fyra uppräknade hemmanen och emottagna, staten tillhöriga inventarier.

Vad riksmarskalksämberet då ansåg sig kunna förutse skola bliva förhållandet, vid en upplåtelse av dispositionsrätten till Tullgarns slott och kungsgård, sedan därifrån undantagits här ovan angivna hemman och lägenheter, nämligen att underhållet av Tullgarns slott, byggnader, park, trädgård m. m. skulle erfordra alltjämt ökade bidrag från Eders Maj:ts hovhållning, har även såsom av det ovan anförda framgår, till fullo gått i uppfyllelse. Under den senast förflutna tioårsperioden hava nämligen dessa bidrag, såsom ovan nämnts, uppgått till i medeltal närmare 22,000 kronor om året. Den av riksdagen vid tiden för dispositionsrättens upplåtande uttalade förmodan, att inkomsterna från kungsgården, även sedan därifrån undantagits vissa hemman och lägenheter, skulle genom jordens förbättrade brukningssätt bliva tillräckliga för underhåll av slottet, med vad därtill hör, utan att särskilt anslag behöfde därtill anvisas, har däremot ingalunda visat sig motsvaras av verkliga förhållandet.

Även om de från kungsgården och underlydande hemman utgående arrendebeloppen under de förflutna åren blivit i viss mån höjda och jämväl ansetts böra för nästkommande arrendeperiod ytterligare höjas, hava likväl priserna å för slottets underhåll erforderliga materialier ävensom löner och övriga arbetspriser, som känt är, i så avsevärd grad ökats, att nettoinkomsterna från kungsgården och under-

lydande ingalunda äro eller bliva tillräckliga för underhåll i värdigt skick av det minnesrika och dyrbara Tullgarns slott med därtill hörande byggnader, park, trädgård m. m.

Att såsom av riksmarskalksämberet uti ovanberörda underdåniga memorial förutsattes, Tullgarns slott skulle, därest underhållet av slottet bleve för Eders Maj:ts hovhållning alltför betungande, av Eders Maj:t till disposition för svenska statsverket åter avlämnas, finner riksmarskalksämberet likväl — med hänsyn till de uppgifter detta slott för Eders Maj:t personligen torde hava att fylla och till de betydande omkostnader Eders Maj:t låtit hittills genom Eders Maj:ts hovhållning bestrida för slottets underhåll och förskönande samt med avseende jämväl därå att slottet en gång, därest behov därav skulle uppstå, är bestämt såsom änkesäte för Hennes Maj:t Drottningen — nu icke kunna eller böra ifrågasättas.

Av den utav slottsförvaltningen lämnade, här ovan refererade utredningen torde, enligt riksmarskalksämberets förmenande, med all tydlighet framgå det trängande behovet av bidrag i en eller annan form till underhållet av Tullgarns slott med tillhörigheter. Då riksmarskalksämberet likväl under nuvarande förhållanden icke anser sig böra ifrågasätta anvisande av särskilt anslag för ifrågavarande ändamål, har riksmarskalksämberet, vid övervägande av möjligheterna för beredande av ökade medel till underhåll av Tullgarns slott, funnit slottsförvaltningens i ämnet framställda förslag välbetänkt och åtminstone för närvarande, den enda till buds stående utvägen.

Under åberopande av vad sålunda blivit anført, får riksmarskalksämberet i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta nådig proposition därom, att samtliga de hemman och lägenheter med tillhörande skog, som lydde under Tullgarns kungsgård, innan densamma jämlikt riksdagens beslut år 1877 överläts till Eders Maj:ts disposition, måtte, då nuvarande arrendetiden för samma hemman och lägenheter år 1921 utgår, åter läggas under Tullgarns kungsgård och från desamma utgående arrenden och övriga inkomster inflyta till Tullgarns slottsförvaltning med rätt för slottsförvaltningen att använda nettobehållningen härav till underhåll och vård av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård m. m.»

Av i ärendet införskaffad utredning framgår, att av de hemman och lägenheter under Tullgarns kungsgård, som enligt 1877 års riksdagsbeslut indragits till statsverket, hemmanet Fifång enligt beslut den 23 januari 1899 från och med den 14 mars 1901 tillagts Tullgarns kronopark, varjämte enligt beslut den 21 mars 1919 förordnats, att jämväl egendomarna Pålång, Spåratorp, Norra Askö och Södra Askö skola från och med den 14 mars 1921 ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning för att förenas med nämnda kronopark. Arrendeavgifterna för sistnämnda fyra hemman uppgå för närvarande till sammanlagt 1,105 kronor. Övriga av ifrågavarande hemman upptagas å följande av domänstyrelsen upprättade tablå.

Egendomens namn	num-mer	man-tal	Socken	Tomter och åker		Hela arealen	
				har	ar	har	ar
Häggenäs	1, 2	1	Hölö	27	419	58	27
Vinterhälla	1	1	»	36	114	80	114
Fjärdsvall	1	1/4	Vagnhärad...	9	227	14	123
Trössla	1-3	3	»	83	868	151	176
Fruholmen (Furholmen)	1	1/2	»	22	512	92	141
Hallsta	1, 2	2	»	61	056	116	701
Kumla	1, 2	1 3/4	»	66	377	108	621
Libbetomta	1	1/4	»	12	460	28	159
Eriksö	1	1/2	Mörkö	5	889	76	195
Vreta	1	1/4	»	9	411		
Gullberga	1	1/4	»	20	510	74	794
Harburen, med Kättsö	1	1/4	»	18	664	75	945
Gälön	1	—	Trosa	2	704	24	512

Samtliga dessa fastigheter äro utarrenderade till den 14 mars 1921. Följande tablå upptager dels det nuvarande arrendebeloppets storlek dels ock uppskattningsnämndens förslag till nya arrenden avseende tiden 1921—1931.

	1901—1921.		1921—1931.	
	Arrende	Nybyggnads-skyldighet	Summa	Summa
	kr.	kr.	kr.	kr.
Häggenäs	650	60	710	970
Vinterhälla	650	65	715	1,400
Fjärdsvall	2,210	120	2,330	3,420
Trössla				
Fruholmen	525	50	575	710
Hallsta	1,400	100	1,500	2,400
Kumla	1,115	130	1,245	1,800
Libbetomta	270	27	297	385
Eriksö	411	38	449	500
Vreta				
Gullberga	540	50	590	720
Harburen med Kättsö	500	50	550	550
Gälön	105	10	115	250
Summa	8,376	700	9,076	13,105

En av Tullgarns slottsförvaltning avgiven P. M. rörande dels beloppen av till slottsförvaltningen nu ingående arrenden från Tullgarns kungsgård med underlydande och dels de belopp, varmed samma arrenden föreslagits skola utgå under den nya arrendeperioden efter år 1921, utvisar att enligt nu gällande arrendekontrakt de årliga arrendeutgifterna utgjorde

för <i>Tullgarns Kungsgård</i> , sedan avdragits dels 810 kronor för i arrendet ingående del av kronogården Trössla dels 577 kronor utgörande beviljad arrendeavkortning,	kronor	3,613
för <i>Nora gård</i> efter beviljat avdrag av 300 kronor		
för järnvägens framdragande över ägorna	»	2,800
för <i>Sjötörps gård</i>	»	2,500
	Summa kronor	8,913

Enligt samma P. M. hade under sommaren 1919 förrättats värdering av Tullgarnsarrendena, därvid arrendeavgifterna efter år 1921 föreslagits

för <i>Tullgarns Kungsgård</i> , efter beräknat avdrag av 1,620 kronor för i arrendet ingående del av kronogården Trössla	kronor	8,380
för <i>Nora gård</i>	»	5,600
för <i>Sjötörps gård</i> , vars arrendekontrakt utgår först år 1926	»	2,500
	Summa kronor	16,480

Domänstyrelsen.

I ärendet har domänstyrelsen den 27 december 1919 avgivit infortrat utlåtande samt därvid anfört, att styrelsen icke hade något att erinra mot bifall till den av riksmarskalksämberet gjorda framställningen, i vad den avser de i ovanintagna tablå upptagna fastigheter.

Departementschefen.

Av den i ärendet lämnade redogörelsen framgår, att allt sedan år 1909 Kungl. Maj:ts hovförvaltning årligen nödgats tillskjuta avsevärda belopp för Tullgarns slott med tillhörande byggnader och park. Dessa tillskott hava under åren 1909—1918 uppgått till i medeltal omkring 21,800 kronor årligen och enligt en till mig lämnad uppgift har hovförvaltningens utgift för sagda ändamål under år 1919 utgjort 33,213 kronor 61 öre. Med hänsyn till rådande förhållanden torde kunna förutses, att ifrågavarande underhållskostnader komma att för framtiden ytterligare stegras.

Från och med den 14 mars 1921 beräknas arrendeinkomsterna från Tullgarns kungsgård med därtill hörande Nora och Sjötörpsgården utgå med ett belopp, som är 7,567 kronor högre än det nuvarande.

Jämte denna höjning skulle vid ett bifall till riksmarskalksämbetets förslag ytterligare ett belopp av 13,105 kronor, motsvarande de för tiden från och med den 14 mars 1921 beräknade arrendeavgifterna från de av 1877 års riksdag till statsverket indragna fastigheterna, komma att tilläggas de för slottets underhåll hittills tillgängliga medel, vilka alltså skulle komma att ökas med 20,672 kronor. Även med en sådan ökning synes emellertid hovförvaltningen fortfarande nödgas tillskjuta avsevärda belopp. Beräknas ifrågavarande underhållskostnader hädanefter uppgå till samma belopp som för år 1919, skulle dess årliga bidrag komma att uppgå till ett belopp av omkring 12,000 kronor.

Då den av 1877 års riksdag uttalade förmodan, att inkomsterna från själva kungsgården skulle vara tillräckliga för slottets underhåll, sålunda icke visat sig riktig, anser jag det vara lämpligt, att från statsverkets sida åtgärder vidtagas i syfte att nedbringa hovförvaltningens utgifter för ifrågavarande ändamål. Jag anser mig emellertid icke, på sätt av riksmarskalksämbetet föreslagits, kunna tillstyrka, att fastigheterna ifråga, vilka genom riksdagens beslut indragits till statsverket, åter läggas under kungsgården. Däremot tillåter jag mig föreslå, att inkomsten från ifrågavarande fastigheter må, i den mån desamma äro utarrenderade, tillvidare användas till underhåll av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, park och trädgård.

Den av mig sålunda tillstyrkta anordningen torde böra få avse de arrendemedel, vilka inflyta från och med den 14 innevarande mars månad.

I ämnet erforderliga föreskrifter torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att nettoinkomsten från de av 1877 års riksdag till statsverket indragna, förut under Tullgarns kungsgård lydande hemman och lägenheter må, i den mån de äro för statsverkets räkning utarrenderade, från och med den 14 mars 1920 användas till underhåll och vård av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård m. m.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall, och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bil. litt. . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Elis Löndahl.